

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัคร พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน จังหวัดนครปฐม

รุ่งนภา เพ่งรุ่งเรืองวงศ์

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

roong001@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านจังหวัดนครปฐม จำนวน 314 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าไคลเควร์

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนมากที่สุด โดยจัดกิจกรรมร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ ๆ และจัดทำที่ทิ้งขยะให้เหมาะสม และมีรถเก็บขยะมาเก็บตามที่กำหนด

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน

Participation in the Conservation of Natural Resources and the Environment of Volunteer Network for the Protection of Natural Resources and the Environment in the Village, Nakhon Pathom Province.

Rungnapa Pengrungruangwong

Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

roong001@hotmail.com

Abstract

This study aims to 1) to study the level of participation in the conservation of natural resources and the environment of volunteer network for the protection of natural resources and the environment in the village, Nakhon Pathom Province, 2) to study the factors that related to participation in the conservation of natural resources and the environment of volunteer network for the protection of natural resources and the environment in the village, Nakhon Pathom Province, 3) to study the problems and suggestions about the participation in the conservation of natural resources and the environment of volunteer network for the protection of natural resources and the environment in the village, Nakhon Pathom Province. The representative sample is volunteer network for the protection of natural resources and the environment in the village, Nakhon Pathom Province 314 people. The tools that used to collect the data was a questionnaire. analyzed by percentage, frequency, mean, standard deviation and the chi-square statistic.

The results of participation in the conservation of natural resources and the environment found that the overall participation levels were in the high level and when considered individually side by descending order . In the order from high to low, the participation process, the participation of benefit, the participation in monitoring and evaluation, and the participation in decision making. That according to the hypothesis of personal factors related with the participation of the public in the conservation of natural resources and the environment are statistically significant at the 0.05 level.

The suggestions for participation in the conservation of natural resources and environment. It should encourage people to participate in the community as much as possible. Organize activities to conserve natural resources and environment periodically and provide appropriate waste disposal. and had the car to collect the garbage as required time.

Keywords: Participation, Conservation of Natural Resources and the Environment, Volunteer Network for the Protection of Natural Resources and the Environment in the Village.

1. บทนำ

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปัจจุบันได้ลดน้อยลงและอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งการเจริญเติบโตและการแข่งขันทางการค้าและการลงทุน ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเกินศักยภาพและส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ มีการเปิดหน้าดิน ก่อให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน และปัญหาน้ำที่ขุ่นจากเหมืองลงสู่แหล่งน้ำ ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ กิจกรรมทางการเกษตร ได้แก่ มีการใช้สารฆ่าแมลงเพื่อเพิ่มผลผลิต ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของมนุษย์ เนื่องจากมีการสะสมสารพิษไว้ในร่างกายของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดอันตรายในระยะยาวและเกิดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการเจ็บป่วยของประชาชนและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง ส่วนกิจกรรมการบริโภคของมนุษย์ ส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมตามมา ดังจะเห็นได้จากการเกิดน้ำเสียในแม่น้ำลำคลอง อากาศเป็นพิษจากการขยายตัวของชุมชน เศษขยะและสารพิษต่าง ๆ ล้วนเป็นผลมาจากกระบวนการผลิตในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งสิ้น (นิวัติ เรืองพานิช, 2546)

ผลจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่าสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปัจจุบันเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการรักษาฐานการผลิตและการให้บริการรวมทั้งการดำรงชีวิตของคนไทย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ความเสี่ยงในการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น และข้อขัดข้องระหว่าง

ประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศทวีความเข้มข้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไปจึงมุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความมั่นคงด้านน้ำ และการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ลดมลพิษ และลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน และระบบนิเวศ การเพิ่มประสิทธิภาพการลดก๊าซเรือนกระจกและขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน ที่เกิดจากสาธารณภัย ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การรักษาฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม 2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดความมั่นคง สมดุลและยั่งยืน 3) การแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม 4) ส่งเสริมการผลิตและการ บริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 5) สนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 6) การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ 7) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและ กลไกแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ 8) การพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่าง ประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ว่า บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ 1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือ ส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ 2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ 3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน หรือตวันการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผล การพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการ พิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ 4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน (มาตรา 43) บุคคลมีหน้าที่ร่วมมือและ สนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทาง วัฒนธรรม (มาตรา 50) รัฐต้อง 1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีต ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย 2) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลาย ทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ และได้รับประโยชน์ จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 57) การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะ อนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและ ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วน ได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 58) และรัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน (มาตรา 72) ดังนี้ 1) วางแผนการใช้ที่ดินของ ประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 2) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับ ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ 3) จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม 4) จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น 5) ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและ สนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาระบบราชการ, 2561)

จากการศึกษาแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครปฐม (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม, 2561) พบว่า ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดนครปฐมอยู่ในขั้นวิกฤติในหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอย และปัญหาน้ำเสีย เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่ไม่มีพื้นที่ป่าตามธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านของตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านเป็นอย่างยิ่ง โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มีนโยบายให้ทุก หน่วยงานให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน

หมู่บ้าน จึงได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในระดับตำบล อำเภอ และทุกจังหวัดในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2555 เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการประสานการดำเนินงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน อีกทั้งยังมีบทบาทในการเป็นหูเป็นตาช่วยดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นอีกหนทางหนึ่งที่คอยช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าไปแก้ไขปัญหาได้อย่างทันที่ ทั้งนี้ จึงมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านให้มีความรู้ความสามารถและมีพลังเข้มแข็ง (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2561)

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครปฐม เป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานให้บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจทั้งในระดับกระทรวงและในระดับจังหวัด ภารกิจสำคัญคือ จัดทำแผนจัดการสิ่งแวดล้อมของจังหวัดและแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด รวมถึงแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ โดยมุ่งเน้นการประสานงานระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานในจังหวัดที่สังกัดกระทรวงต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) มีบทบาทสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างยิ่ง ตามหลัก 3Rs ประชากรรัฐ เพื่อให้นครปฐมเป็นจังหวัดสะอาดประชาราษฎร์จงรักภักดีตามนโยบายต่อไป (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐมเพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านให้คงสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ในจังหวัดนครปฐม

3. สมมติฐานการศึกษา

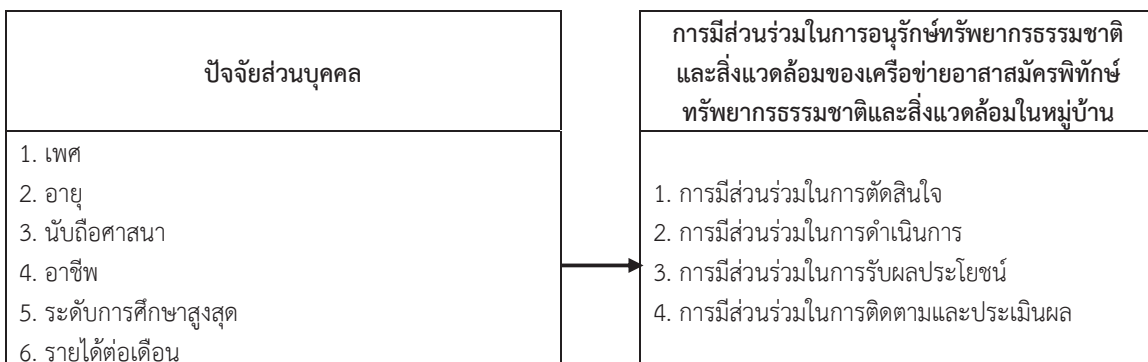
ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

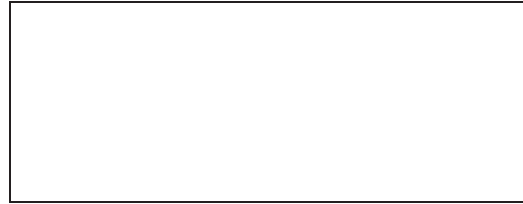
ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

7. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน
8. สังกัดอำเภอ
9. สถานภาพในเครือข่าย
10. ในรอบปีที่ผ่านมาเข้าร่วมประชุม/อบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ สมาชิกในเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม จำนวน 1,456 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกในเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม จำนวน 314 คน ได้มาจากการเปิดตารางสุตรขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาร์โย ยามาเน่ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย เพศ อายุ นับถือศาสนา อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน สังกัดอำเภอ สถานภาพในเครือข่าย ในรอบปีที่ผ่านมาเคยเข้าร่วมประชุม/อบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ในจังหวัดนครปฐม ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านการตัดสินใจ ด้านการร่วมดำเนินการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามและประเมินผล เป็นคำถามแบบปลายปิด โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า ส่วนที่ 3 ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ในจังหวัดนครปฐม ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ในจังหวัดนครปฐม เป็นคำถามแบบปลายเปิด

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่กำหนดโดยพิจารณาให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ สมมุติฐานการวิจัย กรอบแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และความเหมาะสมของเนื้อหาการวิจัย และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นทดสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยใช้ค่า IOC โดยเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาทดสอบใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ด้วยวิธีการของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .950 นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่นไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอน โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องจากการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งให้ชัดเจนก่อนนำไปใช้แจกให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พร้อมชี้แจงบอกวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ แล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากที่ได้ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และการหาค่าร้อยละ (percentage) 2) การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ในจังหวัดนครปฐม ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการร่วมดำเนินการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามและประเมินผล โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) 3) ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ในจังหวัดนครปฐม เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ Chi - square 4) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนว

ทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ในจังหวัดนครปฐม โดยใช้ค่าความถี่(frequency) และค่าร้อยละของความถี่

6. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม พบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ทสม. โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 3.58 , S.D = 0.47) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ (\bar{x} = 3.63 , S.D = 0.48) รองลงมา ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (\bar{x} = 3.58 , S.D = 0.47) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (\bar{x} = 3.57 , S.D = 0.57) และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (\bar{x} = 3.54 , S.D = 0.56) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่า เพศ อายุ การนับถือศาสนา อาชีพ ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน สังกัดอำเภอ สถานภาพในเครือข่าย การเข้าร่วมประชุม/อบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรอบปีที่ผ่านมา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐมได้ 15 ประเด็น ดังนี้

1. เครือข่าย ทสม. ขาดความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6.45 แนวทางแก้ไข ควรมีการจัดการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับเครือข่าย ทสม.
2. ในที่สาธารณะมีขยะกระจัดกระจายจากการทิ้งไม่เป็นที่ของประชาชน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 16.13 แนวทางแก้ไข ควรจัดหาที่ทิ้งขยะให้เหมาะสม และมีรถเก็บขยะมาเก็บตามที่กำหนด
3. เครือข่าย ทสม. ขาดเงินทุนที่จะนำมาใช้ประโยชน์เพื่อชุมชน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.15 แนวทางแก้ไข ควรมีเงินอุดหนุนมาให้เครือข่าย ทสม. ใช้ทำประโยชน์เพื่อชุมชน
4. ประชาชนยังขาดสำนึกต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.53 แนวทางแก้ไข ควรปลูกฝังให้ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกป่า ไม่ตัดไม้ทำลายป่า
5. แหล่งที่อยู่อาศัยขาดการดูแลรักษาให้สะอาด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.08 แนวทางแก้ไข ควรมีการณรงค์ให้รักษาความสะอาดของที่อยู่อาศัยอยู่เสมอ
6. กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีน้อย ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 21.51 แนวทางแก้ไข สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรจัดกิจกรรมร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ ๆ
7. ที่สาธารณะขาดถนนล้อมรอบและมีการทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.53 แนวทางแก้ไข ควรมีการสร้างถนนล้อมรอบที่สาธารณะและควรมีหน่วยงานมาดูแลการทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ
8. ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.75 แนวทางแก้ไข ควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากที่สุด
9. เครือข่าย ทสม. ขาดเครื่องมือและเงินทุนในการทำงาน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.08 แนวทางแก้ไข ควรจัดหาเครื่องมือและควรมีเงินอุดหนุนให้กับเครือข่าย ทสม. ได้ใช้ในการทำงาน
10. ในแม่น้ำมีประชาชนทิ้งสิ่งปฏิกูล ทำให้น้ำเน่าเสีย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.15 แนวทางแก้ไข ควรรณรงค์ไม่ให้ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำ เพราะจะทำให้ น้ำเกิดการเน่าเสีย
11. ถนนยังขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อทำให้การสัญจรลำบาก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.08 แนวทางแก้ไข ควรปรับปรุงถนนให้เรียบเพื่อให้การสัญจรสะดวกสบาย
12. ประชาชน ขาดความสามัคคีในการทำงาน จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6.45 แนวทางแก้ไข ควรจัดอบรมประชาชนเพื่อให้เกิดความสามัคคีในการทำงาน
13. ในที่สาธารณะมีประชาชนทิ้งขยะ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.38 แนวทางแก้ไข ควรมีหน่วยงานคอยกำกับดูแลการทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ
14. เครือข่าย ทสม. ยังได้รับข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.53 แนวทางแก้ไข สำนักงาน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครปฐมควรแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ทั่วถึง และ 15. คนในชุมชน ขาดการรักษาความสะอาด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.23 แนวทางแก้ไข ควรจัดรณรงค์เพื่อปลูกฝังให้คนในชุมชนได้รับรู้และช่วยกันรักษาความสะอาด

7. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.58$, $S.D = 0.47$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ รongลงมา ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศักดิ์ (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีส่วนร่วมในระดับมาก เป็นอันดับแรก รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และสุดท้ายด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเครือข่าย ทสม. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านแก่เจ้าหน้าที่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสามารถร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ได้แก่ การใช้แหล่งน้ำในการอุปโภคและบริโภคเป็นแหล่งอาหาร แหล่งศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

8. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ 1) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครปฐม ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชุมค้นหาสาเหตุของปัญหาสาเหตุของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน และร่วมกันกำหนด จัดทำแผนโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน โดยเน้นให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน 2) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครปฐมและผู้นำหมู่บ้าน ควรจัดกิจกรรมในวันสิ่งแวดล้อมไทยของทุก ๆ ปี เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกร่วมกันลดภาวะโลกร้อน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านร่วมกัน 3) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครปฐม ควรรณรงค์ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การรณรงค์ห้ามทิ้งขยะ การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มประชาชน โดยเน้นที่สื่อต่าง ๆ ได้แก่ หอกระจายข่าว วิทยุ ไปสเตอร์ แผ่นพับ เกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป 1) ควรวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทราบความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสม 2) ควรเปรียบเทียบบทบาทของประชาชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งจะได้มาซึ่งปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

9. เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2561). **คู่มือการอบรมหลักสูตรมาตรฐานอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน(ทสม.)**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). **ลักษณะทั่วไปของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2561, จาก <http://www.mnre.go.th/th/about>.
- ตะวันฉาย สังขมณี. (2554). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี**. ปัญหาพิเศษ สาขาวิชาบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัย

บุรพา.

- นพรัตน์ ช่วงเวฬุวรรณ. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด. ปัญหาพิเศษ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นพรัตน์ ไตรรักษ์. (2549). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลดอนหัวฬ่อ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษ สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2546). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประไพ อริญศรี. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหียง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ สาขาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พันธุ์พงษ์ คงเดชอติศักดิ์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด. งานนิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ลัดดา ศรีงาม. (2559). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี. ภาคนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนานาชาติแอสตมฟอร์ด.
- วันวิสา เอือกเย็น. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิภา สิงห์สมบุญ. (2553). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ สาขาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2561). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2561, จาก https://www.opdc.go.th/content.php? menu_id=14&content_id=2957.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2560). กรุงเทพฯ : บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564). สืบค้นเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2561, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2533). อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). ข้อมูลพื้นฐานของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://www.mnre.go.th/nakhonpathom/th/about>.
- เสาวรส เนินริมหนอง. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. ปัญหาพิเศษ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เอกสิทธิ์ สนธิเดชขจิตพร. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตเทศบาลหัวฟ่อ. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.